

Алла Лучик

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ТРИВИМІРНИЙ ПРОСТІР КОМПАРАТИВІСТИКИ У ПРАЦЯХ ВАСИЛЯ ЛУЧИКА

Проблема виокремлення сучасних галузей компаративістики і досі лишається актуальною у вітчизняному мовознавстві. Наукові студії Василя Лучика значною мірою проливають світло на розподіл напрямків цієї пошукової діяльності. Обстеження праць ученого дозволяє висновкувати про обстоювання ним як діахронічних, так і синхронічних досліджень, що повинні бути рівномірно представлені трьома аспектами компаративістики: порівняльно-історичне, зіставне та зіставно-типологічне мовознавство.

Ключові слова: компаративістика, порівняльно-історичне мовознавство, зіставне мовознавство, типологічне мовознавство, зіставно-історичне мовознавство, історико-типологічне мовознавство.

The problem of identifying modern branches of comparative studies is still relevant in Ukrainian linguistics. Vasily Luchik's scientific research sheds light on the distribution of the directions of this search activity. A survey of the scientist's works allows us to draw conclusions about his advocacy of both diachronic and synchronic research, which should be uniformly represented by three aspects of comparative studies: comparative-historical linguistics, comparative linguistics and typological linguistics.

Keywords: comparative linguistics, comparative historical linguistics, typological linguistics.

Сучасна компаративістика у мовознавстві представлена такими потужними галузями, як порівняльно-історичне мовознавство, ареальна лінгвістика, типологічне мовознавство, зіставне мовознавство, контрастивне мовознавство. При цьому вітчизняні науковці ще на зламі тисячоліть здебільшого орієнтувалися саме на діахронічні напрямки, поза тим як зіставне, типологічне, контрастивне мовознавство певною мірою нівелювалися. Підтвердженням висловленому слугують спостереження за наявними науковими спеціальностями для захисту дисертацій, з-поміж яких лінгвістична

компаративістика представлена лише напрямком 10. 02. 17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство. Очевидно, варто було б виокремити і зіставне мовознавство, якому належить не менш значуще місце у системі лінгвістичних напрямків досліджень.

На цьому вже наприкінці минулого століття неодноразово наголошував Василь Лучик, пояснюючи сучасне значення терміну лінгвістична компаративістика, який він пропонував розуміти у широкому і вузькому значенні. На думку вченого, у вузькому розумінні компаративістика охоплює вивчення споріднених мов в історичному аспекті [4, с. 5]. Зазначеному напрямку пошуків В. В. Лучик приділив основну частину своєї наукової діяльності. Саме за допомогою порівняльно-історичного методу йому вдалося з'ясувати походження досі не обстежених гідронімів Середнього Дніпро-Бузького межиріччя, результатом чого стали дві видані монографії і захищена докторська дисертація, у яких була доведена причетність території на межі правобережного лісостепу й степу, що зазнала різноетнічних і різномовних нашарувань, до південної периферії так званої прабатьківщини слов'ян [1, 2]. Спрямування наукових поглядів у бік гідронімії дозволили вченому опублікувати концептуальну статтю «Середньонаддніпрянська прабатьківщина слов'ян з лінгвістичного погляду»[3].

Розглянувши комплексно екстралінгвальні та власне лінгвальні чинники, тобто частину індоєвропейського (протослов'янського) і праслов'янського субстрату Дніпро-Вісянського межиріччя, дослідник, всупереч наявним балканській, центральноєвропейській, малоазійській та південно-східноєвропейській теоріям походження

слов'ян, здійснив висновок про високу ймовірність зародження праслов'ян на середньонаддніпрянській території [3]

Однією із наукових студій, здійснених у руслі порівняльно-історичного мовознавства, виявився й «Етимологічний словник топонімів України» В. В. Лучика, у якому пояснено походження 3700 сучасних та історичних топонімів у 2600 етимологічних статтях. З позицій класичної компаративістики і новітніх досягнень вітчизняної та слов'янської ономастики автор словника здійснив синтез бачення фрагментів складного процесу формування та розвитку топонімного простору в межах сучасної України. Усвідомлюючи важливість дослідження усього практично незліченого складу української топоніміки, вчений, виходячи з власних можливостей, зосередився лише на найвідоміших географічних об'єктах: населених пунктах, річках, озерах, лісах, горах, заповідниках, фізико-географічних та історико-етнографічних територій тощо. На його думку, етимологічне дослідження й лексикографічне опрацювання власних географічних назв української мови, які впродовж багатьох віків функціонування акумулювали важливу для різних наук мовну, фізико-географічну, історичну, культурну та іншу інформацію, має важливе теоретичне й практичне значення як для вітчизняного мовознавства, так і для слов'янської та індоевропейської компаративістики, сприяє розумінню історії, генетичних зв'язків і контактів споріднених та неспоріднених мов [5].

Переважно працюючи у галузі діяхронічного мовознавства, Василь Лучик усе ж наполягав і на тому, що у колі компаративістичних обстежень нарівні з порівняльно-історичним мовознавством повинні розвиватися зіставні студії, зосереджені на синхронному

порівняльному вивченні спільних (типологічних) і відмінних (контрастивних) властивостей мов незалежно від характеру генетичних зв'язків між ними. У третьому вимірі компаративістики між діахронічними і синхронічними, на думку вченого, перебувають зіставно-історичні (історико-типологічні) дослідження, які ґрунтуються на макролінгвістичному підході до фактів і явищ різних (споріднених і неспоріднених) мов [4].

Отже, загальна картина компаративістичних студій представлена Василем Лучиком у вигляді тривимірного простору: порівняльно-історичне мовознавство, зіставне (типологічне, контрастивне) мовознавство та зіставно-історичне (історико-типологічне) мовознавство.

Література

1. Лучик В. В. Автохтонні гідроніми Середнього Дніпро-Бузького межиріччя. Кіровоград, 1996. 235 с.
2. Лучик В. В. Іншомовні гідроніми Середнього Дніпро-Бузького межиріччя. Кіровоград: РВЦ КДПУ, 1999. 104 с.
3. Лучик В. В. Середньонаддніпрянська прабатьківщина слов'ян з лінгвістичного погляду. *Мовознавство*, 2008. № 2-3. С. 62-76.
4. Лучик В. В. Про мову та мовознавство як наукову і навчальну дисципліну. *Магістеріум. Мовознавчі студії*. Відп. ред. В. В. Лучик. Вип. 37. К., 2010. –С. 4-13.
5. Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України. К. : ВЦ «Академія», 2014. 573 с.